

Na okładce medal ku czci inicjatora obchodów Święta Morza, ANDRZEJA WACHOWIAKA. Autorem medalu jest Pani J. Zembrzyska. Medal powstał staraniem Pana JERZEGO PIENIAŻKA znanego i cenionego numizmatyka, kolekcjonera, którego serdeczne więzi łączące z Gdynią znane są szerokiemu ogółowi. Blizsze dane na temat medalu zamieszczone są wewnątrz numeru w artykule J. Pieniążka.

(A.M.K.)

Gdańskie Zeszyty Numizmatyczne

13

**Gdańskie Zeszyty
Numizmatyczne**

Redaguje
zespół w składzie:

Aleksandra Szymańska

Milosz Frąckowiak

Henryk Kościński

Aleksander Kuźmin

Fotografie: Alfons Kleina

WYDAWCA:

Polskie Towarzystwo

Numizmatyczne

Oddział - Gdańsk

Prezes Zarządu:

Aleksandra SZYMAŃSKA

Adres Redakcji: **80 - 958 GDAŃSK, ul. Mariacka 25/26 tel. 31 50 32**
lub: 81 - 601 GDYNIA, ul. Apollina 38 (Al. Kuźmin)

Redakcja nie odpowiada za
treść zamieszczonych reklam
i ogłoszeń.

Za treść artykułów
odpowiedzialni są
autorzy.

Szanowni PTCzytelnicy

*Wydawca; PTN Oddział
Gdańsk uprzejmie zaprasza
wszystkich zainteresowanych
do zamieszczania reklam i
ogłoszeń na łamach
Gdańskich Zeszytów
Numizmatycznych.*

Cennik reklam czarno - białych:

- cała strona - 600 tys. zł,

- 1/2 strony - 300 tys. zł,

- 1/4 strony 150 tys. zł

Ogłoszenia drobne - 1 słowo:

- 500 zł dla czł. PTN

- 1.000 zł dla pozostałych

Już dziś warto zarezerwować miejsce na reklamę swojej firmy

Polskie Towarzystwo Numizmatyczne
w Gdańsku

**GDAŃSKIE ZESZYTY
NUMIZMATYCZNE
NR 13/93**

GDYNIA 1993

**PROGRAM
EMISJI MONET OKOLICZNOŚCIOWY
NA 1994 R.**

Lp	Temat	Nominał zł	Próba stop	Średnica mm	Waga g
1.	Św. Maksymilian Kolbe 100. lecie urodzin	300.000	Ag 999	40,0	31,1
2.	70. lecie reaktywowania Banku Polskiego S.A.	300.000	Ag 999	40,0	31,1
3.	75. lecie powstania Zw. Inwalidów Wojennych RP	20.000	MN	29,5	10,8
		200.000	Ag 750	32,0	16,5
4.	Żołnierz polski na frontach II wojny światowej 50. rocznica Bitwy pod Monte Cassino	200.000	Ag 750	32,0	16,5
5.	50. rocznica Powstania Warszawskiego				
6.	200. lecie Insurekcji Kościuszkowskiej	20.000	MN	29,5	10,8
		200.000	Ag 750	32,0	16,5
7.	Zygmunt I Stary - popiersie - popiersie - popiersie	20.000	MN	29,5	10,8
		200.000	Ag 750	32,0	16,5
		200.000	Ag 750	32,0	16,5
		20.000	MN	29,5	10,8
8.	Zamki i pałace w Polsce	300.000	Ag 999	40,0	31,1
		20.000	MN	29,5	10,8
9.	Zwierzęta świata	20.000	MN	29,5	10,8
		300.000	Ag 999	40,0	31,1

(informacja własna)

PROGRAM EMISJI MONET OKOLICZNOŚCIOWY NA 1994 ROK

W NUMERZE:

- Aleksander M. Kuźmin - Pocztówki z wizerunkami monet i banknotów	4
- Franciszek Otto - Monety miasta Elbląga	5
- Stanisław Suchodolski - Uwagi o monecie Pomorza Gdańskiego w XIII w.	10
- Romualda Włodarczak - Pieniądz zastępczy miasta Malborka w latach 1917-1920	12
- Leszek Bogacz - Skarb monet znaleziony w Gdańsku - Oliwie	18
- Aleksander M. Kuźmin - Falszywy "szóstak" Zygmunta III ze skarbu Oliwskiego	21
- Henryk Kościński - Nowości emisyjne	22
- Aleksander M. Kuźmin - Uwagi o monecie z wyobraże- niem jaskółki w rewersie	23
- Jerzy Pieniążek - Medal okolicznościowy	24

POCZTÓWKI Z WIZERUNKAMI MONET I BANKNOTÓW

Odwiedzając muzea czy to w Niemczech, Austrii, Szwecji czy w Wielkiej Brytanii, niemalże w każdym ze zwiedzanych muzeów, w którego zbiorach znajdują się monety, można było kupić bądź to pojedyncze ilustracje w formie pocztówek posiadanych monet, bądź całe zestawy tych pocztówek. Jest to niewątpliwie miła pamiątka z odwiedzanych muzeów a także wdzięczny obiekt kolekcjonerski.

Z często i licznie odwiedzanych muzeów w miom kraju, zaledwie w kilku przypadkach mogłem nabyć takie pocztówki. Do dziś udało mi się zdobyć li tylko zestaw pocztówek z wizerunkami monet i medali gdańskich wydany w 1948 roku przez Bibliotekę Gdańską oraz rozprowadzany przez "RUCH" w latach 70. a wydany przez Muzeum Okręgowe w Bydgoszczy zestaw "MONETY POLSKIE" ilustrujący monety historyczne emitowane przez mennicę bydgoską.

Także w latach 70-tych i także rozprowadzanych przez "RUCH" ukazał się zestaw pocztówek "Medale Polskie XVI - XVIII w." ze zbiorów OSSOLINEUM.

Sądzę że administracje muzeów winny zadbać o wydanie takich zestawów pocztówkowych. Dotyczy to Muzeum Zamkowego w Malborku, Muzeum w Elblągu a przede wszystkim Muzeum Historii Miasta Gdańska.

Miłym zaskoczeniem dla kolekcjonerów tego typu obiektów było wydanie przez Narodowy Bank Polski Oddział w Gdańsku pocztówki w formie wizytówki i reklamy KASY NUMIZMATYCZNEJ. Pocztówka ilustrowana nowo emitowanymi monetami jest naprawdę urodziwa. Gdyby jeszcze zawierała dane metrologiczne ilustrowanych monet szczęście kolekcjonerów byłoby kompletne.

Aleksander M. Kuźmin

MONETY MIASTA ELBLĄGA

/Część III - dokończenie /

Po odblokowaniu mennicy bito pod imieniem Karola Gustawa X następujące monety:

Szelągi - tylko z roku 1657 z herbem Elbląga z napisami ELBING lub PRUSSIAE. Kopicki²⁰ podaje także z tego samego roku szelągi z herbem Szwecji - trzy korony - i napisem PRUSSIAE, a więc bez żadnych cech monety elbląskiej.

Półtoraki - z roku 1657 i według Kopickiego²¹ także 1658.

Szóstaki - z lat 1658 - 1659.

Orty - z lat 1656 - 1658 i bezroczne o różnych stemplach. W katalogu Czapskiego²² pod nr. 10552 wymieniona jest także klipa bita stemplem orta z 1657 roku wagi 1/2 talara R₈ (GUSTAUVS).

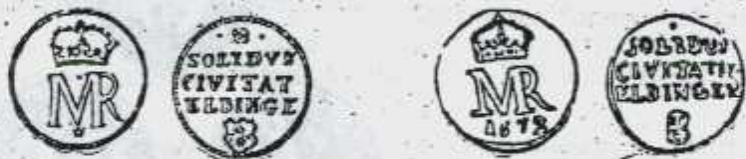

Talary - z roku 1658 a także jako klipy 1,25 oraz 2-talarowe i złoto wagi 5 i 10 dukatów.

Dukaty - z lat 1657 i 1658 Kopicki^{23/} oraz według Vossberga^{24/} dukat bezroczny a także klipa z niego.

W czasie krótkiego panowania Michała Korybuta Wiśniowieckiego od 1669 - 1673 roku w Elblągu bito bardzo dużo szelągów i bardzo mało monety grubej tzn. talarów i dukatów. Zarządcą mennicy był **Christop Schultz**, który znaczył monety literami C-S. Pod imieniem króla Michała wybito następujące monety :

Szelągi - z lat 1671 - 1673 i bezroczne.

Talary - tylko rocznik 1671 Kopicki^{25/} podaje jeszcze pod tym samym typem a więc widocznie i stemplem "wagi 1/2 talara", natomiast w Czapskim^{26/} pod numerem 2375 wymieniony jest 1/2 talar o średnicy 38 mm i wagi 9,33 g. U Vossberga^{27/} opisany jest 1/2-talar o średnicy 34 mm; Kopicki^{28/} określa go jako falsyfikat Majnerta.

Falsyfikat Majnerta

Dukaty - z lat 1671 i 1672 oraz 1672 dwudukatówka i trzydukatówka.

Do tego przeglądu monet króla Michała należy jeszcze dodać, że Vossberg^{29/} wspomina o notatce w spisie monet **Lenglicha** pod numerem 344 "Ein sehr rarer Sechser von 1672", ale mimo poszukiwań takiego szóstaka nie widział.

Także u Tyszkiewicza^{30/} wymienione są szóstaki z lat 1671 i 1672. W czasie panowania Jana III Sobieskiego mennica elbląska biła tylko medale szkolne i nagrodowe.

Za czasów Augusta II Elbląg przeżywał kilka okupacji: pruska - w latach 1698 - 1700 (Fryderyk), szwedzka - w latach 1703 - 1710 (Karol XII) i rosyjska - w latach 1710 - 1713 (Piotr I).

Z monet, jedynie Kopicki^{31/} wymienia próbnego szeląga z roku 1713 bitego w miedzi.

/Ale i On po latach w swoim "Skorowidzu..." cz. III stwierdza, że szeląg ten jest falszerstwem /.

August III panował długo, bo od 1733 roku do 1763, ale mennica elbląska została otwarta pod koniec jego panowania, a mianowicie w roku 1760. Zarządcami mennicy byli kolejno **Konrad Henryk Schwerdtner** (1760 - 1761), **Henryk Wilhelm Sellius** (1761), **Justus Karol Schroder** (1762 - 1763) i **Fryderyk Ludwlg Stieber** (1763). Odpowiednie ich inicjały znajdują się na bitych przez nich monetach. A były to:

Szelągi - z lat 1760, 1761, 1763 - te ostatnie dwa roczniki także jako próby srebrne i złote.

Trojaki - z lat 1761 - 1763, cztery typy; ten pierwszy wybity przez dzierżawcę mennicy gdańszczanina Driksona i ofiarowany na pożegnanie członkom rady miejskiej.

Szóstaki - tylko dwa roczniki 1762 i 1763 i kilka typów. Z ostatniego stempla były bite także w złocie wagi 1.5 i 2 dukaty oraz klipy.

Orty - tylko z roku 1763, trzy rodzaje stempli, pierwszy ze znakiem "1T" - jeden tyrf - ze znakami F.L.S. (Friedrich Ludwlg Stieber) oraz z napisem "Secred" - secundum redukcjonem - oznacza "z powrotem wprowadzona". Ponieważ z tego skrótu utworzono jakieś szyderstwa, więc zamieniono go na "Secundred"

/Społeczeństwo odczytywało te skróty jako "SEKRET" co w ówczesnym języku elblązan oznaczało WC czyli "miejsce dla indywidualnych potrzeb". Przedmiotem ośmieszających wypowiedzi i niewybrednych dowcipów stał się nie tylko pieniądz ale i rada miejska. Postanowiono więc emitować orty bez tych napisów/.

Trzeci rodzaj to monety z napisem "18GR" bite były tylko w czystym srebrze a także w złocie dla przyjaciół i kolekcjonerów.

Dukaty - tylko z roku 1763 jako dwudukatowe sztuki ze znakami I.C.S. (Justus Karol Schroder) wybite jedynie dla wręczania jako podarunki. 17 XII 1763 roku jest datą końca działalności mennicy elbląskiej

Franciszek Otto

/Przypisami i uwagami opatrzył Aleksander M. Kuźmin/

PRZYPISY

- 20/ op. cit. tom III str. 147.
- 21/ op. cit. tom II str. 147.
- 22/ op. cit.
- 23/ op. cit. tom III str. 151.
- 24/ op. cit. str. 62 i 63.
- 25/ op. cit. tom III str. 165.
- 26/ op. cit. numer 2375.
- 27/ op. cit. str. 79 i 80.
- 28/ op. cit. tom III str. 167.
- 29/ op. cit. str. 80.
- 30/ op. cit. str. 52.
- 31/ op. cit. tom III str. 225.

UWAGI O MONECIE POMORZA GDAŃSKIEGO W XIII W.

(streszczenie)^{1/}

Monety Pomorza Gdańskiego, mimo badań prowadzonych od ponad stu lat (H. Dannenberg, E. Waschinski, M. Gumowski, E. Rozenkranz) należą do najmniej rozpoznanych na ziemi polskiej. Punktem wyjścia do nowych studiów muszą być nieliczne zachowane źródła pisane. Z ich analizy wynika, że mennictwo wschodniopomorskie trwało nieco ponad jedno stulecie: od schyłku XII w. do końca istnienia państwa w 1308 r. Monety bito w ośrodkach stołecznych: w Tczewie, Gdańsku, zapewne w Świeciu i innych. Mennictwo pozostawało w rękach książąt, a tylko wyjątkowo cedowane było na rzecz Kościoła (klasztór w Łeknie dla dóbr na Pomorzu).

Dochód menniczy płynął z okresowo (corocznie?) dokonywanej wymiany pieniądza. Prowadziło to do powstania dużej liczby typów monetarnych, które musiały się od siebie wyraźnie różnić. Głównym zadaniem badawczym jest zidentyfikowanie monet znanych ze źródeł pisanych z monetami zachowanymi w kolekcjach lub opisanymi w literaturze. Mogą być w tym pomocne następujące metody:

1. Analiza znalezisk monet przy założeniu, że monety wschodniopomorskie powinny występować przede wszystkim na Pomorzu Gdańskim i odgrywać istotną rolę w tamtejszych skarbach. Ciągłe najważniejszy z nich pozostaje duży skarb z Sarbska pod Łebą. Trzeba jednak uwzględnić również dwa nowe, znacznie mniejsze zespoły: z Raciąży (pod Tucholą) i Zamku Kiszewskiego (pod Kościerzyną) oraz znaleziska pojedyncze (Gdańsk, Gniew, Gruczno). Ze znalezisk odkrytych poza Pomorzem Gdańskim najważniejszy pozostaje skarb z Wielenia.

2. Analiza wyobrażeń i znaków występujących na monetach i porównanie ich z wyobrażeniami i znakami znanymi z pieczęci i herbów. W rachubę wchodzi wyobrażenie gryfa, lili, głowy byka, głowy ludzkiej, orła, lwa, jelenia, kotwicy (lub omegi), okręgu oraz "rogu jelenia". Można się poza tym spodziewać symboli związanych z miastami menniczymi, urzędnikami książęcymi odpowiedzialnymi za bicie monet, wreszcie symboli ogólnochrześcijańskich.

3. Próba określenia stylu wyobrażeń i sposobu wykonania, które można by uznać za typowe dla monet wschodniopomorskich.

4. Badanie wagi, próby i średnicy monet oraz porównanie tych danych z analogicznymi danymi monet obcych. Waga monet, które z największym prawdopodobieństwem można uznać za wschodniopomorskie, w 2. połowie XIII w. wynosiła ok. 0,2 g. Odpowiadało to mniej więcej stopie współczesnych monet krzyżackich i jednocześnie odróżniało od znacznie cięższych monet zachodniopomorskich, brandenburskich i meklemburskich.

5. Porównanie zespołu cech monet uznanych wstępnie za wschodniopomorskie z takimiż cechami monet obcych, w pierwszej kolejności krzyżackich. Z powodu wydarzeń politycznych lub kontaktów gospodarczych możemy się jeszcze spodziewać oddziaływań ze strony Polski, Brandenburgii, Danii, Lubeki, Czech, a także Pomorza Zachodniego, Maklemburgii a nawet Szwecji.

Sumując można stwierdzić, że zestaw typów uznawanych dotychczas za wschodniopomorskie w większości obejmuje monety istotnie powstałe na Pomorzu Gdańskim. Nie dotyczy to jednak wszystkich odmian ani wszystkich typów. Wyłączyć np. trzeba okazy z przedstawieniem stojącej postaci przypisywane Świętopełkowi II oraz z wyobrażeniem ukoronowanego popiersia z mieczem. Dojdą niewątpliwie w to miejsce inne typy, z wizerunkiem: jelenia, skrzyżowanych pastoralów, może też lwa. Dalsze zostaną ujawnione przez nowe badania oraz dzięki nowym znaleziskom. Szczególnie pożądane byłoby to w stosunku do monet z wcześniejszego okresu: końca XII i trzech pierwszych ćwierci XIII wieku. Dotychczas z okresu tego monety wschodniopomorskie właściwie nie są znane.

Stanisław Suchodołski

1/ Jest to streszczenie referatu prof. Stanisława Suchodołskiego wygłoszonego w dniu 16.06.93r w Gdańskim Towarzystwie Naukowym. /Przyp. redakcji./

PIENIĄDZ ZASTĘPCZY MIASTA MALBORKA W LATACH 1917-1920

w zbiorach Gabinetu Numizmatycznego Muzeum Zamkowego
w Malborku

Termin "pieniądz zastępczy" po dzień dzisiejszy nie jest sprecyzowany. Wiesław Lesiuk w pracy "Pieniądz zastępczy na Śląsku 1914-1924" cytując kilka wydawnictw encyklopedycznych, w których podana jest definicja zastępczych środków płatniczych¹. Na przełomie lat siedemdziesiątych wypowiedzieli się na łamach Biuletynu Numizmatycznego Stanisław Gibasiewicz² oraz Czesław Kohn³. W roku 1984 zorganizowano sesję popularnonaukową w Warszawie, której tematem były "Zastępcze znaki pieniężne w Polsce w XX w."⁴. Również Zbigniew Bartkowiak w pracy monograficznej "Pieniądz zastępczy Magistratu Miasta Poznania w latach 1916-1923" poświęca trochę miejsca temu problemowi⁵.

Celem niniejszego artykułu jest omówienie pieniędzy zastępczych miasta Malborka, które znajdują się w zbiorach Gabinetu Numizmatycznego Muzeum Zamkowego w Malborku i były emitowane przez Magistrat w roku 1917, 1918 i 1920. Niemieccy emitenci nazwali te środki płatnicze "Notgeld" i stąd często używana jest w języku polskim nazwa notgeldy obok takich terminów jak: bon, bon papierowy.

W 1914 roku Niemcy byli przekonani, że wojna nie będzie trwała długo i zakończy się ich zwycięstwem. Jednak działania wojenne przedłużyły się; w 1916 roku wycofano z obiegu drobne monety miedziane i mosiężne i przeznaczono je do produkcji pocisków artyleryjskich. Samorządy terytorialne zaczęły emitować pieniądze zastępcze o niskich nominałach, ważnych na terytoriach podlegającym emitentowi (powiat, miasto) i o ograniczonym obiegu czasowym.

W 1917 roku Malbork wyemitował bony o nominałach 5, 10 i 50 fenigów z datą 24 stycznia 1917 roku. Znane są trzy serie. Niestety w zbiorach muzeum nie ma bonów z serii pierwszej wykonanych prymitywnie, o nieporęcznym formacie 90 x 50 mm.

Z serii drugiej jest bon 50-fenigowy w kolorze różowym na białym tle, o wymiarach 80 x 50 mm, jednostronny. W dziesięciu wierszach jest napis, który informuje o wysokości nominału, terminie ważności bonu (jeden miesiąc od daty wycofania) oraz miejscu wykupu (Główna Kasa Miejska). Pod napisem znajdują się faksymile podpisów burmistrza i radcy miejskiego, między podpisami umieszczona jest pieczęć magistratu. Tekst wydrukowany jest na tle zamku malborskiego od strony zachodniej;

Nr inw MZM/NP/792.

Trzecia seria, najbardziej udana, wielokolorowa i drukowana dwustronnie prezentowana jest dwoma bonami:

1/ 10 fenigów z dominującym kolorem niebieskim oraz podpisami:

Pawelcik - Hau na awersie i widokiem Ratusza od strony południowo-zachodniej na rewersie. Wymiary: 65 x 46 mm. Liczne kolorowe ozdoby roślinno-wiciowe.

Nr inw. MZM/NP/786.

2/ 50 fenigów o znacznie większym wymiarze 86 x 57 mm, w kolorach białym i brązowym.

Aw.: W polu o ozdobnym kole widok Ratusza od strony zachodniej, z domami po bokach. Na dole podpisy: Pawelcik - Hau.

Rw.: W polu uzbrojony rycerz krzyżacki na koniu w lewo. U góry panorama zamku i miasta od strony zachodniej, po bokach: tarcza z herbem Malborka z lewej strony natomiast z prawej krzyżacka.

R.WŁODARCZAK - PIENIĄDZ ZASTĘPCZY M. MALBORKA

Nr inw. MZM/NP/793.

Zarówno bony serii trzeciej oraz bony drukowane w latach późniejszych na awersach mają wydrukowany tekst o takiej treści jak na bonach serii drugiej.

Pod koniec wojny nastąpiła ponownie emisja pieniędzy zastępczych z przeznaczeniem dla wracających żołnierzy i oddziałów ochrony pogranicza. Ponieważ na drukowanie przeznaczono bardzo mało czasu - bony były prymitywne, jednostronne, poszczególne nominały różniły się kolorem i wielkością:

1/ 5 marek - w kolorach białym i jasnoczerwonym, wymiary: 96 x 66 mm,

Nr inw MZM/NP/794.

2/ 10 marek - w kolorach białym i zielonym: 98 x 69 mm,

Nr inw. MZM/NP/795.

GDAŃSKIE ZESZYTY NUMIZMATYCZNE NR 13/93

3/ 20 marek - w kolorach białym i niebieskim: 114 x 80 mm,
Nr inw. MZM/NP/796.

Wszystkie bony pod znormalizowanym napisem mają wydrukowany herb Malborka w ozdobnym kole, data emisji: 13. listopada 1918 oraz podpisy: Born - Krueger. Poza tym w dolnym lewym rogu wyfoczoony jest odcisk pieczęci Magistratu Malborka.

Na pamiątkę plebiscytu, który odbył się 11 lipca 1920 roku i przyniósł zwycięstwo Niemcom, wyemitowano w Malborku pamiątkową serię bonów z propagandowymi hasłami o nominałach: 10, 25, 50 fenigów i 1 marka⁶:

1/ 10 fenigów - w kolorach białym i zielonych: 85 x 65 mm.

Rw.: W ozdobnej obwódce pomnik burmistrza Bartłomieja Blume w otoczeniu uniesionych rąk. U góry napis: Num danke alle Gott!, na dole - Deutsch! 11. Juli 1920 deutsch.

Nr inw. MZM/NP/797.

2/ 25 fenigów - w kolorach żółtym, jasnofioletowym i czarnym, wymiary: 85 x 65 mm,

Rw.: Na pierwszym planie z lewej strony kobieta i mężczyzna tyłem, przed nimi tłum ludzi, w dali sylweta zamku malborskiego z rozchodzą-

R.WŁODARCZAK - PIENIĄDZ ZASTĘPCZY M. MALBORKA

cymi promieniami. U góry napis w dwóch wierszach: Die Heimat rief - und alle - / alle kamen! /

Nr inw. MZM/NP/799.

3/ 50 fenigów w kolorach białym, jasnobrązowym i czarnym, wymiary: 85 x 65 mm,

Rw.: W ozdobnej obwódce, na tle Zamku Wysokiego od strony południowo-wschodniej, dwa bijące dzwony, z których "rozbrzmiewają" napisy: deutsch! - deutsch!.

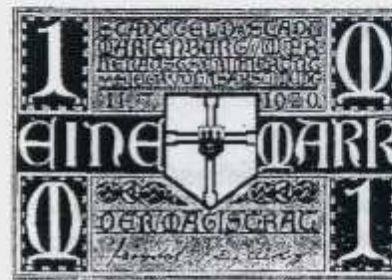
Nr inw. MZM/NP/800.

4/ 1 Marka - w kolorach białym i ciemnobrązowym prawie czarnym, wymiary: 100 x 70 mm,

Rw.: W ozdobnej, wewnętrznej ramce w tle widok zamku malborskiego od strony południowo-zachodniej. Na pierwszym planie grupa uzbrojonych wojowników na koniach i pieszo. Na dole pod ramką napis w trzech wierszach:

MAER OSTLAND WILLEN WIR RIEDEN/MAER OSTLAND WILLEN WIR MEE/ AO OVER DIE GROENE HEIDEN.

GDAŃSKIE ZESZYTY NUMIZMATYCZNE NR 13/93

Nr inw. MZM/NP/801.

W/w bony plebiscytowe są drukowane dwustronnie i na awersie oprócz wartości nominalnej podano termin ich ważności oraz okoliczność wydania. Na wszystkich widnieje podpis: Pawelcik -? Jeszcze w latach 1922 i 1923, na skutek szybko postępującej inflacji, rozprowadzono serię pieniędzy zastępczych o wysokich nominalach, niestety, w zbiorze Gabinetu Numizmatycznego takich jeszcze nie posiadamy.

PRZYPISY

1. W. Lesiuk, Pieniądz zastępczy na Śląsku 1914-1924, Instytut Śląski w Opolu, Wrocław 1971, s. 12-20.
2. S. Gibasiewicz, O pieniądzu zastępczym, Biuletyn Numizmatyczny 10/138/1978, s. 181-186.
3. Cz. Kohn, O pieniądzu zastępczym, Biuletyn Numizmatyczny 2/160/1981, s. 32-34.
4. Zastępcze znaki pieniężne w Polsce w XX w., PTAiN, Warszawa 1984, s. 72.
5. Z. Bartkowiak, Pieniądz zastępczy Magistratu Miasta Poznania w latach 1916-1923, PTAiN O/Poznań, Poznań 1988, s. 1-4.
6. T. Jabłoński, Katalog papierowych pieniędzy polskich 1794-1965, Warszawa 1957, s. 298.
7. G. Meinhardt, Die Geschichte des Kreises Marienburg zwischen 1772 und 1945, w: Neues Marienburger Heimatbuch, herford 1967, s. 130-132.

Romualda Włodarczak

R. WŁODARCZAK - PIENIĄDZ ZASTĘPCZY M. MALBORKA

SKARB MONET ZNALEZIONY W GDAŃSKU-OLIWIE

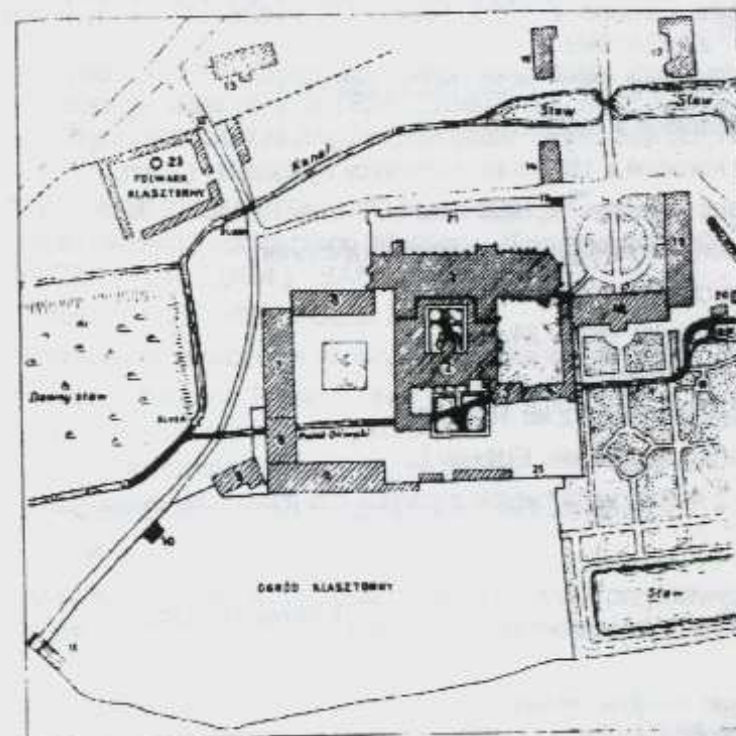
W Gdańsku-Oliwie przy zbiegu ulic Opackiej i Cystersów na terenie dawnego folwarku klaszornego został odkryty skarb XVII wiecznych monet. Odnalezienie skarbu miało miejsce w 1977 roku podczas sadzenia drzewek owocowych.

Monety znajdowały się w garnku glinianym przykrytym glinianą pokrywką. Znaleździło było ukryte około 45 cm pod powierzchnią ziemi. Podczas wykopywania pokrywkę garnka została odszczerbiona ostrzem łopaty. Sam garnek został nie naruszony. //Ilustracja garnka poniżej. Fotografię wykonał Autor/

Garnek o polewie koloru zielono-oliwkowego o średnicy 8,5 cm i wysokości 13,3 cm jest prawdopodobnie miejscowej produkcji gdyż ułamki podobnych garnków znajdują się w dużej ilości nad Potokiem Oliwskim w Dolinie Radości.

Pokrywkę garnka jest wykonana z innej gliny - czerwonej i nie stanowiła kompletu z garnkiem. W garnku były w przeważającej ilości monety Zygmunta III.

ZESPÓŁ BUDYNKÓW OPACTWA CYSTERSKIEGO W OLIWIE PRZED ROZBIÓRKAMI I WYBURZENIAMI W 1 POŁ XIX W

1. Kościół klasztorny	13. Kościół św. Jakuba
2. Klasztor	14. Spichrz
3. Ekiorat	15. Domek opactwa
4. Nowicjat i infirmary	16. Stajnia
5. Spichrz konwentu	17. Elzjusz
6. Młyn zbożowy	18. Nowy Filar Opacki
7. Szafarnia	19. Stary Filar Opacki
8. Brówa	20. Budynek podarcze
9. Stajnia	21. Wawrzyn - mur obronny
10. Domek mieszkalny	22. Zewnętrzny mur otaczający opactwo
11. Dom Bramny czyli Wielka Brama	23. Miejsce znalezienia skarbu
12. Brama św. Jakuba	

Najliczniejszymi monetami były półtoraki koronne z lat 1620 - 1624 oraz szelągi z lat 1621 i 1622. Poza tym w skarbie znajdowały się :

- grosze gdańskie z 1624 i 1626 roku.
- szóstaki koronne z 1623, 1624, 1625 i 1626 roku w tym jeden fałszywy^{*)} z 1624 roku.
- orty koronne z 1621, 1622, 1623 i 1624 roku.
- orty gdańskie z 1623 i 1624 roku.
- talary koronne z 1623 roku z mennicy bydgoskiej (2 szt.).
- dwutalar koronny^{**)} z 1623 roku (STR/rok).

Poza monetami Zygmunta III było kilka monet

a) pruskich lennych :

- półtoraki z lat 1622 i 24.
- ort z 1621 roku.

b) szelągów ryskich z lat 1620 i 21.

c) 3 pensy angielskie Elżbiety I.

Żadna z monet wydobytych z garnka nie miała daty późniejszej niż 1620 rok.

Leszek Bogacz

PRZYPISY REDAKCJI

^{*)}Opis fałszywego szóstaka oraz jego ilustrację zamieszczamy poniżej w notatce Aleksandra Kuźmina.

^{**)}Stopień rzadkości tej monety Kopicki podaje jako r^{*} a więc jako unikat a Kurpiewski jako r^B.

FAŁSZYWY "SZÓSTAK" ZYGMUNTA III ZE SKARBU OLIWSKIEGO

Pragnę przedstawić PT Czytelnikom fałszywy szóstak Zygmunta III Wazy opatrzonego datą roczną 1624. Szóstak ten znajdował się w skarbie, o którym pisze Leszek Bogacz w artykule "Skarb Oliwski". A oto ten szóstak:

AV. POPIERSIE ZYGMUNTA III. W otoku napis przedzielony u góry koroną u dołu herbem Podskarbię Wielkiego Koronnego MIKOŁAJA DANIŁOWICZA (1616 - 1624) - SAS, w otoku napis:

.SIGIS.III:D:G - .REX.POL.M:D:L:

RV. Pod koroną oznaczenie nominału rzymska liczba IV.

Niżej tarcze z herbami Polski i Litwy a pod nimi tarcza z herbem Wazów. W otoku napis przedzielony koroną:

.GROS:ARGE:SEX;RDG:POL.16.24

26,2 mm max, 25,4 mm min ; grubość = 0,7 mm → 0,8 mm

waga: 2,794 g.

Moneta posiada liczne wżery oraz niewielki ubytek przykrawężny; wykonana jest z miedzi (?), może z mosiądzu?, widać dość liczne ślady srebrzenia.

Ogólnie, stemple AV i RV wykonane są poprawnie, jedynie błąd w napisie otokowym RV zamiast REG jest RDG oraz krój liter odbiegają nieco od oryginałów monet z tego roku.

Moneta jest w stanie nie nadającym się do zilustrowania.

Aleksander M. Kuźmin

NOWOŚCI EMISYJNE NBP

/lipiec - sierpień 1993 /

12 lipca br. na podstawie Zarządzenia Prezesa NBP z dnia 2.06.93r. (MP nr 33/93), oddziały NBP wprowadziły do obiegu dwie nowe monety, które początkują nową serię pod nazwą "ZWIERZĘTA ŚWIATA". Jedna moneta o nominale 300 tys. została wybita w srebrze (999/1000), stemplem lustrzanym, a druga o nominale 20 tys. zł. w miedzioniklu.

Obie monety są monetami autorskimi pani Ewy Tyc-Karpińskiej i zawierają ten sam obraz awersu i rewersu.

Na awersie pomieszczony został wizerunek orła ustalony dla Godła Rzeczypospolitej Polskiej. Pod orłem, znajduje się oznaczenie roku emisji - 1993 - a pod nim oznaczenie wartości nominalnej monety. Pod lewą/heraldycznie/łapą orła, znajduje się znak mennicy warszawskiej. Ponadto po obu stronach łap orła znajduje się wizerunek flagi państwowej / błąd szrafirowania - vide artykuł Al. M. Kuźmina/. U góry półkołem napis "RZECZPOSPOLITA POLSKA".

Natomiast rewers, przedstawia "pod belką wizerunek jaskółki karmiącej trójkę piskląt". U dołu z prawej strony, znajduje się napis: Jaskółki /HIRUNDINIDAE/.

Srebrna moneta o nominale 300.000,- zł. waży 31,1 g. i ma średnicę 40 mm. Jak zwykle bok monety jest gładki. Wielkość emisji wynosi 20.000 szt.

Natomiast moneta miedzioniklowa o nominale 20,000 zł. ma bok karbowany, waży 10,8 g i ma średnicę 29,5 mm. Wielkość emisji tej monety wynosi 520.000 szt.

W obu przypadkach cena monet równa jest ich nominalowi.

Henryk Kościński

UWAGI O MONECIE Z WYOBRAŻENIEM JASKÓŁKI NA REWERSIE

Ostatnio ukazała się przepiękna moneta a właściwie dwie monety, jedna o nominale 300.000 srebrna bita stemplem lustrzanym oraz druga miedzioniklowa o nominale 20.000 z wizerunkiem JASKÓŁKI na rewersie.

Awers tych monet to orzeł w koronie, nad nim półkolisty napis RZECZPOSPOLITA POLSKA, pod nim 1993 / 300000 / zł; po bokach flaga. I o tej fladze chciałbym wypowiedzieć kilka uwag.

Otóż w heraldyce już od XIII w. przyjęto, iż barwy heraldyczne /tynktury/ tam, gdzie to jest niemożliwe wyrazić kolorem, wyraża się przy pomocy szrafirowania. Terminem tym określa się graficzne odwzorowanie barwy. I tak między innymi:

- kreski poziome - oznaczają kolor niebieski
- kreski pionowe - oznaczają kolor czerwony
- pole nie kreskowane kolor biały lub srebro.

Nieznajomość tych reguł prowadzi do nieporozumień. I tak w przypadku omawianej monety, flaga mająca oznaczać naszą flagę narodową biało-czerwoną w rzeczywistości na monecie jest flagą biało-niebieską, gdyż dolne pole kreskowane jest poziomo.

Tak więc widzimy, iż projektant, wykonawca a także "wysoka komisja" oceniająca projekt monety nie wykazali się znajomością elementarnych zasad heraldyki. Szkoda, bo w efekcie otrzymaliśmy piękne cacko z elementarnym błędem.

W heraldyce bowiem nie ma miejsca na licentie poetica.

Aleksander M Kuźmin

MEDAL OKOLICZNOŚCIOWY

Z okazji 50-lecia obchodów Dni Morza, Spółdzielnia Rzemieślnicza "Budowa" w Gdyni, wydała pamiątkowy medal. Projektantką modelu medalu jest artysta plastyk, Pani **Jolanta Zembrzyska** z Gdyni.

Medal (brąz lany) o średnicy 7,5 cm. przedstawia: na awersie, portret **Andrzeja Wachowiaka** (*26.11.1892 - +01.05.1967), znak Ligi Morskiej oraz napis - INICJATOR OBCHODÓW ŚWIĘTA MORZA - , rewers : na tle panoramy portu defilada ułanów (między innymi podczas inaugurującej defilady na tę okazję przybyli do Gdyni ułani z Tczewa), powyżej herb miasta Gdyni, napis u góry: 30 LIPCA 1932, na dole napis: - LIGA MORSKA "SR BUDOWA" W GDYNI - , oraz sygnatura JZ.

Wyżej wymieniony medal w ilości 45 sztuk wykonała w roku 1982 na podstawie modelu, Metalowa Spółdzielnia Pracy w Bydgoszczy.

Medale otrzymali: Muzeum Miasta Gdyni, Członkowie Rady Nadzorczej, Członkowie Zarządu Spółdzielni, oraz zostały wręczane jako souvenir poważniejszym kontrahentom współpracującym ze Spółdzielnią Rzemieślniczą "Budowa" w Gdyni.

Jerzy Pieniążek

DOM FILATELISTY

im. OBROŃCÓW
POCZTY POLSKIEJ
W GDAŃSKU

Z. & s. KUČKO
ul. Straganiarska 28/30
PL-80-837 Gdańsk
tel. 31-05-93

ZNACZKI - MONETY - MEDALE - ODZNACZENIA

Sklep w Domu Filatelisty prowadzi w szerokim zakresie:

- skup
- komis
- sprzedaż
- wycenę walorów filatelistycznych i numizmatów

Sklep poleca:

- literaturę fachową
- katalogi polskie i zagraniczne
- szeroki asortyment przyborów filatelistycznych
- albumy krajowe i importowane

Sklep oferuje:

- abonament nowości poczty polskiej i poczt świata